

De 'malcontente' Amand Simoens (verzameling R. De Taevernier)

PORTRET

AMAND SIMOENS (1884-1963). Het begon met socialisme

Hendrik Defoort, licentiaat geschiedenis UGent

Een alsmear groter stuk van de historio-
grafische productie gaat naar de biografie. De
Nederlandse historicus Paul van der Velde
schrijft dit toe aan de groeiende "afkeer" van
vele collega's voor "de sociaal-empirische
onderzoeksmodellen [die] resulteerden in gort-
droge specialistische studies die alleen nog door
een kleine incrowd van vakbroeders gelezen wer-
den"⁽¹⁾. Robert Devleeshouwer stelt vast dat
de biografische studie kan rekenen op een
ruime belangstelling bij "*le grand public friand
d'histoire*", maar "*ne plaît qu'avec réticence aux
spécialistes*", tenzij "*quand il s'agit de grands*"⁽²⁾.
Vele geschoolde historici hebben nog steeds
last om in de biografie-prosopografie een on-
derdeel van de geschiedwetenschap te zien.
Dit is wel echt vreemd aangezien prosopo-
grafie heel nuttig is voor de studie van de
mechanismen van machtsverwerving en -be-
houd. Om die reden zijn ook dissidenten van
een beweging hoogst interessante personages.
De geschiedenis van elke beweging is immers
tot op zekere hoogte ook de geschiedenis van
haar dissidenten. Dit geldt voor het femi-
nisme, socialisme, nationalisme, katholicisme,
liberalisme... De socialistische arbeidersbewe-
ging bulkt van de dissidenties. Maar ook hier
gaat de aandacht hoofdzakelijk naar de gro-
ten. En de 'kleintjes'? Amand Simoens is er
zo eentje: in zijn jeugd militeert hij gedurende
een zevental jaren in de socialistische arbei-

dersbeweging. Daarop volgt nog een heel le-
ven - hij stierf in 1963 op negenenzeventig-
jarige leeftijd - waarin hij soms koortsachtig
probeert om elders politieke carrière te ma-
ken, zonder resultaat evenwel. Precies dat
laatste maakt dat Simoens 'bekend' blijft als
'socialistisch' dissident.

Kroniek van een jeugdengagement

Archivalia en pers met betrekking tot de
socialistische arbeidersbeweging in Zuid-
West-Vlaanderen enerzijds, en autobiografi-
sche teksten van Simoens anderzijds leveren
het materiaal voor een gedeeltelijke recon-
structie van zijn jong socialistisch engage-
ment. Amand Simoens wordt geboren op 10
december 1884 als één van de negen kinde-
ren van een Meense schilder die voor eigen
rekening karweide⁽³⁾. Amand loopt school tot
zijn veertiende en gaat daarna met zijn vader
en broers dagelijks mee op schilderspad. Als
de zaak van vader begint te slabakken gaat
hij als schildersgast werken te Roubaix⁽⁴⁾.
Simoens komt dus helemaal niet uit het
lompoproletariaat, geniet een relatief lange
opleiding en komt, in tegenstelling tot de
meeste van zijn leeftijds- en stadsgenoten niet
terecht in de textiel fabrieken van Noord-
Frankrijk. Dit zijn karakteristieken die men

nogal meer aantreft bij socialistische voor-
mannen van het eerste uur⁽⁵⁾. Er zijn aandui-
dingen dat Amand Simoens zijn eerste stap-
pen in het Meense socialisme zet rond 1901,
in de Socialistische Jonge Wacht (SJW). Op
dat ogenblik is de kloof die rond 1896 ont-
stond tussen de Jonge Wachten en de oude
garde al gedempt en is het socialisme in Men-
nen aan zijn opmars begonnen⁽⁶⁾. August
Debunne is er de grote leider, met één doel
voor ogen: "Van Meenen een klein Gent ma-
ken"⁽⁷⁾. De leden van het eerste uur van de
SJW - periode 1896-1900 - gaan op in de ka-
ders van de beweging die vanaf 1902 over een
eigen coöperatieve bakkerij De Plicht be-
schikt. De leemte die aldus is ontstaan aan
de top van de SJW wordt opgevuld door die-
genen die er, zoals Simoens, pas rond 1901
opdoken. Deze Simoens heeft een vlotte pen
en gaat geregeld aan de slag in *Het Volksrecht*.
Hij kan bogen op een zekere scholing en
wordt al snel de voorman van een SJW, die
ongeveer zeventig leden heeft. In die hoeda-
nigheid neemt hij vanaf 1902 ook deel aan
de arrondissementale congressen waar hij,
mede dankzij z'n tweetaligheid, uitgroeit tot
de rechterhand van August Debunne. Simoens
is een typische Jonge Wachter van toen: de
'bloedwet' is de grote kop van jut. Menig
artikel van hem in *Het Volksrecht* gaat
over het verfoeilijke lotingssysteem. Tegelij-
kertijd propageert hij alom de partijpers: "Het
is evenals een mens die beweert christen te zijn
en nooit een kerkboek of paternoster in de hand
neemt. Partijgenoten leest Vooruit, wij bidden er
u om"⁽⁸⁾.

De successen in Menen en in het arrondisse-
ment Kortrijk zorgen ervoor dat de Menen-
aars ook op het nationale partijniveau al een
woordje kunnen meepraten. Als de Belgische
Federatie der Socialistische Jonge Wachten
in 1903 beslist om het maandblad *De Zaaier*

uit te geven, wordt de redactie gevormd door
Gentenaars ... en de voorzitter van Menen,
Amand Simoens. Als het blad in 1905 samen-
smelt met *De Waarheid* blijft hij lid van de
redactie naast onder anderen Hendrik De
Man, Karel Beerblock, Ferdinand Hardyns.
De jaarlijkse uitgaven van de SJW, namelijk
het blad *De Loteling*, dat verschijnt naar aan-
leiding van de loting, en het blad *De Kazerne*,
dat op de markt komt als de militieklas effec-
tief wordt opgeroepen, kunnen ook rekenen
op enkele sterk anti-militaristische stukken
van Simoens. In *De Kazerne* van september
1904 tekent hij voor het hoofdartikel: het
leger is "eene machien om te moorden, waar-
over eenige naar goeddunken beschikken"; men
zal de lotelingen "zonder overweging [...] doen
oprukken tegen werklieden, proletariërs, honger-
lijders, wanneer zij in werkstaking gaan of op-
staan tegen diegenen die hen in slavernij hou-
den". Van Simoens krijgen ze te horen dat
"gehoorzamen aan een misdadig bevel ook eene
misdadaad is", want ze hebben "niet alleen het
recht, maar ook de plicht te weigeren aan de be-
velen tot broedermoord"⁽⁹⁾. Het Openbaar Mi-
nisterie pikt dit niet: het stuk zet "jongelingen
aan tot ongehoorzaamheid; het zegt: laat uw ge-
weeer vallen, en schiet op degenen die u bevelen
op anderen te schieten"⁽¹⁰⁾. Amand Simoens,
die voor het Assisenhof van Gent moet ver-
schijnen, blijft er niet sprakeloos bij: "Hier
voor u, heeren juryleden, hangt het christusbeeld.
Christus heeft veel geleden omdat hij gestreden
heeft tegen de verdrukkers. Wij ook, socialisten,
strijden tegen de verdrukkers. Als wij in 't ge-
vang moeten gaan, 't zij zoo; maar, als wij het
verlaten, gaan wij opnieuw aan het maken onzer
propagande om alle onrecht uit de wereld te ban-
nen"⁽¹¹⁾. Simoens zou een 'martelaar' kunnen
worden, want er hangt hem een straf van zes
maanden tot drie jaar boven het hoofd.
Gentse kameraden nemen al een aanloopje

tot vergelijkingen met de veroordeling van Anseele in 1886 en met de daden van de "sabijnsche vrouwen, die zich tusschen strijdende legers wierpen, van weerszijden smeekend geen bloedte plengen"⁽¹²⁾. De 20-jarige Simoens komt er echter vanaf met 200 frank boete of één maand vervangende gevangenisstraf. Alle betrokkenen zijn verbaasd over de milde uitspraak. De start van Simoens' martelaars-carrière is nog niet voor vandaag.

Hoewel Vooruit meent "dat de rechters ons in staat stellen zeer goedkoop eene prachtige propaganda tegen het militarisme te maken"⁽¹³⁾, krijgt de veroordeling van de voorzitter van de Meense-SJW in het arrondissement Kortrijk niet de minste aandacht. August Debunne krijgt er alle belangstelling in functie van de naderende wetgevende verkiezingen van 1906: de organisatorische groei moet vertaald worden in een parlementair mandaat. De vorming van een driedelig kartel van liberalen, christen-demokraten en socialisten is hiervoor cruciaal en revolutionaire praatjes en veroordelingen van SJW'ers zouden de eventuele partners kunnen afschrikken. Het worden lange en moeizame onderhandelingen die ook intern bij de socialisten voor de nodige spanning zorgen. De Kortrijkzanan zijn aanvankelijk niet te vinden voor een kandidatuur van Menenaar Debunne en willen De Brouckère op de lijst. Anseele drijft evenwel zijn wil door: hij wordt de peetvader van de kartelovereenkomst voor het arrondissement Kortrijk en Debunne komt op de lijst. Dit resultaat, met alle interne spanningen vanden, heeft ook voor Amand Simoens nogal wat gevolgen. Mattelaere, kantonnaal voorzitter te Kortrijk en redactiesecretaris van *Het Volksrecht*, aanvaardt niet dat Anseele het 'De Brouckère-voorstel' kelderde in het voordeel van Debunnes kandidatuur en legt al zijn arrondissementele functies neer, ook het

redactiesecretariaat van het *Het Volksrecht*⁽¹⁴⁾. Debunne vult de leemte op met Simoens die bij deze ook partijsecretaris te Menen wordt. Simoens maakt zich gedurende de hele kiescampagne zeer verdienstelijk als spreker op meetings in het Franstalige gedeelte van het arrondissement, het kanton Moeskroen. De Frans onkundige August Debunne apprecieert de diensten van Simoens in hoge mate en promoveert hem in april 1906, een maand voor de verkiezingen, tot arrondissementeel coördinator voor de propaganda, "il obtiendra de ce chef 15 francs par semaine"⁽¹⁵⁾. Ondanks hopen pamfletten en talloze meetings beseften de socialisten evenwel dat een "wonder nodig is" om op 27 mei 1906 in West-Vlaanderen een socialist naar de kamer te sturen⁽¹⁶⁾. Zo vormt de samenstelling van de kartellijst een bijna niet te nemen hindernis: socialist Debunne wordt voorafgegaan door drie liberalen en daensist Hector Plancquaert. Maar het wonder geschiedt. Met 6282 voorkeurstemmen bemachtigt August Debunne vanop de vijfde plaats de tweede zetel voor het kartel, tot grote consternatie van de katholieken en vooral van Hector Plancquaert⁽¹⁷⁾. Een parlementair mandaat in het arrondissement zorgt voor nogal wat verschuivingen in de socialistische beweging aldaar. Zo bijvoorbeeld kan volksvertegenwoordiger Debunne niet langer tijd steken in zijn redacteurschap van *Het Volksrecht*. De opvolger is evenwel zo gevonden: de Meense partijsecretaris Amand Simoens, die al secretaris is van het blad, wordt nu ook redacteur samen met Dierckens die de syndicale rubrieken voor zijn rekening zal nemen⁽¹⁸⁾.

In juni-juli 1907 gaat het plots rommelen bij de Meense socialisten. In het conflict zijn er minstens drie actoren: Debunne, Simoens en Degryse, uitbater van het lokale Volkshuis. Wat er precies aan de hand is blijft een mys-

Amand Simoens (4^e v. l.) op het Algemeen Secretariaat der Christene Beroepsverenigingen (KADOC)

terie. Het is wel zo dat Simoens zelf later in zijn schotschriften tegen het socialisme hierover heel precieze, smeuge details prijsgeeft. Hierover later meer. De zaak is in ieder geval intern en wordt voor de buitenwereld totaal afgeschermd. De katholieken, die nochtans op vinkenslag liggen om dergelijke problemen bij de tegenstander in hun pers breed uit te smeren, weten van niks. Zelfs socialisten binnen het arrondissementeel comiteit weten van niks. Als Simoens begin juli al zijn functies neerlegt dan is de Moeskroense partijsecretaris Joseph Vandevelde totaal onwetend hierover: "*le secrétaire s'étonne de son [Simoens, HD] absence à la séance de ce jour. Debunne explique quelques faits arrivés au sein de la fédération Meninoise et qui ramène à [sic] tous les membres présents à regretter la (triste) conduite de Simoens*"⁽¹⁹⁾. De 22-jarige Simoens voelt zich na zijn ontslag als 'een visch buiten water'⁽²⁰⁾. Op 12 augustus 1907 meldt Debunne aan het arrondissementeel comiteit dat Simoens "*vient d'être appelé par la féd. Gantoise pour aller s'occuper de la grève de Wettren [...] Somme toute il semblerai que Simoens, est biendisposé à ce corriger de ses mauvaises habitudes. [sic]*"⁽²¹⁾

Gentenaar Felix Beernaerts had in 1884 vanuit Gent een textielbedrijf in het kleine Wetteren opgericht om aan de hogere lonen in de stad te ontsnappen. Ondanks een lage organisatiegraad ontketenen de socialisten er in mei 1907 een staking van de 4-getouwenwevers die in juli van dat jaar een heuse uitbereiding neemt. Voor de socialisten is de Wetterse casus exemplarisch: men wil "*de Gentsche patroons beletten naar den buiten te verhuizen op jacht naar meer winst door kleinere lonen om ons, vlaamsche socialisten, te verpletteren*"⁽²²⁾ Anderzijds willen ze ook een doorbraak op het platteland forceren want de strijd zal "*gevolgd worden door een hardnekkige*

propaganda in al de dorpen van Vlaanderen waar de weefrijverheid beoefend wordt."⁽²³⁾ Deze belangrijke inzet spoort uiteraard ook de anti-socialisten aan, maar dan om de staking te doen mislukken. Vanaf augustus 1907 zit Amand Simoens naast de bekende Gentse syndicalist Jan Samijn in het Wetterse stakingscomité. Om de staking te kunnen volhouden moet dit comité alle stakers steunen en niet alleen de aangesloten leden. Deze zware financiële inspanning wordt nog bemoeilijkt door intern gesjoemel met stakingsgelden⁽²⁴⁾. Men grijpt alle middelen aan om geld in te zamelen. Een tocht met stakingskinderen langsheen socialistische federaties in Vlaanderen, waar de kinderen ook tijdelijk onderdak krijgen, moet uitgebreide steunfondsen genereren. De staking eindigt pas op 17 september 1907 met een 'verdedigbaar compromis'. De materiële eisen worden slechts gedeeltelijk ingewilligd en de arbeiders gaan terug aan de slag 'zonder de geëiste schriftelijk garanties'. Uiteraard probeert Vooruit het toch als een overwinning voor te stellen⁽²⁵⁾. Ook in het Middencomiteit spreekt Anseele over een "*overwinning der werklieden*"⁽²⁶⁾. De staking is afgelopen en Simoens gaat naar Gent. Hij wordt aldaar duidelijk niet opgenomen in de partijkaders. Kort daarop valt er geen spoor van Amand Simoens meer te bespeuren, noch in de socialistische beweging, noch daarbuiten. Heeft Simoens ontslag genomen? Is hij uit de socialistische beweging getreden? Waarom? Op 28 februari 1909 duikt Simoens weer op ... als 'geheim wapen' van de Kortrijkse katholieken tegen het socialisme.

Afscheid van de Socialistische Partij.

Er zijn duidelijke aanwijzingen dat Simoens zeker al in 1908 in Kortrijk een boekhandel-

tje runt en, ten laatste vanaf februari 1909, meewerkt aan de anti-socialistische propagandamachine van de Kortrijkse katholieken⁽²⁷⁾. Vanaf begin 1909 wordt de politieke scène in het arrondissement Kortrijk volledig beheerst door de aanstaande wetgevende verkiezingen van 1910. De socialisten willen Debunnes mandaat van 1906 hernieuwen, terwijl de katholieken verlost willen worden van de man "die zich uitgeeft als vijand van het Eigendomsrecht en van de eeuwenoude inrichting des Huisgezins"⁽²⁸⁾. Op 28 februari 1909, anderhalf jaar na Simoens' ontslag uit de socialistische partij, verschijnt in *Het Kortrijkse Volk (Katholiek en Volksgezind weekblad)* een advertentie voor de eerste aflevering van Amand Simoens' *Mijn afscheid van de socialistische partij*. Wellicht wordt dit Afscheid geschreven in opdracht van de katholieke partij die de eerste twee afleveringen op 60.000 exemplaren kosteloos over het arrondissement verspreidt. Schrijver-uitgever Amand Simoens weet precies wat zijn opdrachtgevers van hem verlangen. Negenentwintig afleveringen lang onderhoudt hij de Kortrijkse kiezers met oncontroleerbare verhaaltjes waarin August Debusse wordt afgeschilderd als een ware dictator, die alles en iedereen de mond snoert, die louter begaan is met zijn ego en die zich verrijkt op de rug van de werklieden. Ook Anseele moet het sterk ontgelden. Hiervoor haalt Simoens zijn mosterd bij Pol De Wittes *Geschiedenis van Vooruit*: "Dit boek is maar al te weinig in de arbeiderswereld bekend. Wij gelooven dan ook stellig onze lezers eenen dienst te bewijzen door hier en daar eenige uittreksels ervan in ons werk over te nemen."⁽²⁹⁾ Voor de vroegere kameraden is het duidelijk dat Simoens "een werktuig der klerikale partij" is geworden⁽³⁰⁾. Simoens' verklaring voor zijn vertrek uit Menen in 1907 is navenant: Debusse is een

dictator die zijn libido niet onder controle heeft; Degryse en zijn vrouw zijn het slachtoffer hiervan; Simoens is de man van het principiële verzet en die hiervoor de politieke prijs betaalt. Volgens Simoens vatte de kersverse volksvertegenwoordiger in 1906 een "bijzondere genegenheid" op voor de vrouw van Volkshuisuitbater Degryse⁽³¹⁾. Als blijkt dat de vrouw van Degryse die handtastelijkheden niet weet te appreciëren, wenst Debusse dat het gezin uit Menen verdwijnt om een schandaaltje te vermijden. De principiële Meense partijsecretaris, Amand Simoens, pikt dit niet. Als enige wil hij "het socialisme verdedigen wanneer het door zoogezegde socialisten onder de voeten wordt vertrappt"⁽³²⁾. Debusse moet boeten en niet het gezin Degryse. Met een oproep aan het personeel van de beweging om te staken tot de beslissing wordt herroepen, wil hij Debusse onder druk zetten. Simoens trekt aan het kortste eind en wordt ingeschakeld te Wetteren.

Schrijver-uitgever Amand Simoens krijgt een centrale plaats in de katholieke electorale campagne. Zijn politieke schotschriften volgen elkaar ook snel op. Op kerstdag 1909 gaat zijn eerste toneelstuk *Een verlosser* in première in de zaal van de Gilde der Ambachten⁽³³⁾. Het hoofdpersonage Keyman moet Debusse voorstellen onder het motto: De belangen der partij boven alles⁽³⁴⁾. De opdrachtgevers zijn enthousiast. Ze zien Amand Simoens als "de vinder van het Sociaal Politiek Toneel". De vertoning gaat volgens hen elk "ander overtuigingsmiddel te boven"⁽³⁵⁾. Ook Wetteren kan niet onbesproken blijven. Simoens' *Maskers af! of de ware historie der werkstaking van Wetteren* verschijnt op 20.000 exemplaren. Daarop volgen nog 131 bladzijden *Trots Alles! vervolg op mijn afscheid van de Socialistische Partij*. Volgens Simoens had de staking in Wetteren één doel: "Vooruit moest de werk-

*August Debusse, het
mispunt van
Simoens'
schotschriften
(verzamelings R.
De Taevernier)*

lieden van Wetteren doen honger lijden om ze des te beter den druk van het kapitalisme te doen gevoelen. Eens daar gekomen zou hij ze paaien met een ketelken soep, eenige brooden en een paar frank in de week en alzoo weeral in de gelegenheid gesteld worden om op alle daken te schreeuwen dat hij de eenige verlosser van 't menschedom is.'⁽³⁶⁾. De verregaande parallel tussen Simoens' betoog in 1909 en dat van de Gentse 'anti-socialist' René Debruyne in 1907 geeft aan in welk kamp Simoens zich bevindt⁽³⁷⁾. *Trots Alles!* wordt Simoens' 'hoogtepunt', waarin het onderbrengen van de Wetterse stakingskinderen - "een ongewettigde expeditie van menschenvlesch" - aan bod komt. August Debusse zou aan zo'n kind, Gabrielle Vermeiren, onderdak hebben verschaft: diens libido maakt alweer een slachtoffer. Als Gabrielle zwanger blijkt te zijn zou de volksvertegenwoordiger het kind "terug naar huis geschopt" hebben. Gabrielle Vermeiren krijgt in Simoens' geschrift alle leeftijden, gaande van dertien tot zestien⁽³⁸⁾. Hoe reageren Debusse en de zijnen? Tien

dagen na de eerste advertenties voor Simoens' 'Afscheid' krijgt de Algemene Raad van de BWP van Debusse te horen dat "l'apostasie de Simoens" de hele propaganda van de partij in het arrondissement Kortrijk doorkruist⁽³⁹⁾. De verschillende geschriften van Simoens en de hopen lezersbrieven hierover maken dat de lokale pers volledig beheerst wordt door de zaak-Simoens. Op 15 maart 1909 zet Debusse binnenskamers de te volgen strategie uiteen: "Pour dévoiler le rénégal Simoens, on consultera un avocat sur la teneur de certaines de ses lettres et écrits qu'il fit au parti antérieurement et qui démontre d'une façon éclatante la triste moralité de cet individu"⁽⁴⁰⁾. Naar buiten toe houden de socialisten het bij een 'kazerne-metafoor' van 'generaal' Debusse: Simoens doet denken aan "den korporaal die meende sergant benoemd te worden, en door slechten dienst al met eens tot simplen soldaat gedegradeerd wordt, en dan van koleirie deserteert om van over de frontlinie te roepen dat alle officieren domme en slechte mensen zijn, en hij bekwaamer en braver is dan de

generaals zelve"⁽⁴¹⁾. De socialisten presenteren zich als de kalmte zelf, maar de angst voor een "coup des cléricaux" zit er echt diep in. Debunne spant een zaak aan tegen Simoens wegens laster en eerroof, en van bij de start wordt ook de hulp ingeroepen van de Gentse kameraden. Op 3 maart 1909 vraagt Anseele aan het Gentse Middencomiteit "dat Gent zooveel mogelijk zou helpen aan den kiesstrijd te Meenen. Simoens geeft aldaar een boek uit tegen de partij. De sprekers zullen zich ten dienste stellen der partij om te Meenen dienst te doen". Zowel te Kortrijk-Menen als te Gent werkt men koortsachtig aan een brochure tegen "le traître", "le rénégat Simoens"⁽⁴²⁾. De zaak-Simoens is vooral gevaarlijk omdat zij de constructieve gesprekken met de kartelpartners van 1906 doorkruist. De liberalen wensen onder geen beding geassocieerd te worden met Debunne. Een hernieuwde kartelovereenkomst, en dus ook een herverkiezing van Debunne, lijkt onmogelijk. Eén vraag speelt hierin de hoofdrol: "Zal West-Vlaanderen begeven en het katholieke ministerie verraden?" De socialisten zijn er alvast van overtuigd dat "de houding van de oppositie partijen van West-Vlaanderen de redding of de val van het katholiek gouvernement" zal bepalen⁽⁴³⁾.

Hoe meer de katholieken Amand Simoens in hun kiesstrijd naar voor schuiven, hoe meer de socialisten de zaak-Simoens naar de achtergrond duwen, vooral vanaf januari 1910. Naast een door de Gentenaren opgestelde propagandacampagne met de nodige financiële steun van het nationale partijniveau, concentreren zij zich op de stakingsgolven die het Franse Département du Nord, en dus de grensarbeiders, teisteren. Die dalende belangstelling voor Simoens kan men lezen in Debunnes mededeling aan het arrondissementeel comiteit van 5 januari 1910: "c'est le temps qui lui manque pour faire l'histoire du traître

Simoens"⁽⁴⁴⁾. Wel blijft Debunne aandringen dat spoed zou gemaakt worden met het proces tegen Simoens. Eind februari 1910 is het zover. Simoens neemt zelf zijn verdediging op daar hij niet over de middelen beschikt om een advocaat onder de arm te nemen: "Van dit standpunt beschouwd is onze strijd ongelijker dan de strijd tusschen David en Goliath"⁽⁴⁵⁾. Hij wil tonen dat zijn woordenschat evenzeer gebruikt wordt in socialistische geschriften, wat hij probeert te staven met uitvoerige citaten uit Bebels *De Vrouw* en *Het Kapitaal* van Marx⁽⁴⁶⁾. Het mag niet baten. De socialisten kunnen triomfantelijk verklaren dat "het werktuig der klerikale partij" werd veroordeeld "door de katholieke rechters voor laster en eerroof jegens Debunne"⁽⁴⁷⁾. De katholieken kunnen alleen nog vertellen dat "de veroordeling van Simoens is gelijk aan eene schitterende overwinning", omdat Debunnes eisen niet werden ingewilligd⁽⁴⁸⁾. De veroordeling maakt definitief de weg vrij voor de electorale dynamiek die de socialisten sinds januari 1910 ontwikkeld hadden. "Le comité est d'accord pour ne pas s'engager à faire les élections sur la question Simoens"⁽⁴⁹⁾. De zaak-Simoens verdwijnt in het niet. De liberalen komen al snel over de brug om een kartel te vormen en op 22 mei 1910 wordt August Debunne herkozen met maar liefst 14911 voorkeurstemmen⁽⁵⁰⁾.

Sporen van een leven: van Anseele tot Verschaeve

Voor Amand Simoens breken wellicht donkere dagen aan. Kort na zijn veroordeling verschijnt van hem, samen met Joseph Bonenfant, de brochure *De bende van Cartouche*, naar de bekende speech van Anseele. Als we de reclame mogen geloven zijn er in 1911 al 100.000 exemplaren van verkocht. Maar, het gaat Amand Simoens niet voor de wind.

Alles wijst erop dat zijn boekhandel overkop is gegaan. Een gekwetste Simoens, die nu in de Molenstraat nummer 31 te Kortrijk woont, klaagt dat niet langer het kapitalisme, "doch wij, wij die ook maar werklieden zijn, wij zijn de zondebok geworden". De voormalige socialist meent dat het socialisme zo'n tien jaar eerder kon "doorgaan voor eene leer van rechtvaardigheid en vrijheid". In 1910 is het evenwel "een zalig toevluchtsoord voor alle slach van plaatskensjagers en schotellikkers". Was de partij ook voor hem niet een 'toevluchtsoord' zolang hij er een 'plaatske' had? Eén ding staat vast, hij zal terug opstaan: "De slimste mensch kan zich al eens laten bedriegen; elkeen kan al eens in de modder vallen, maar hij hoeft er niet blijven te liggen"⁽⁵¹⁾. Zo gezegd, zo gedaan: Simoens verhuist, weg van het arrondissement Kortrijk. In 1911 duikt hij op in de Melksteeg nummer 7 te Hasselt. Is dat gebeurd in afspraak met het katholieke 'apparaat'? Meent men daar dat Simoens zich in Limburg verdienen kan maken in de strijd tegen het socialisme dat er nog in de kinderschoenen staat? In 1912 verklaart het Middencomiteit Tongeren - het voornaamste centrum van socialistische actie in Limburg - dat de katholieken toch beter zouden moeten weten. De hulp inroepen van een "lagen verrader", "een lafaard", als Amand Simoens zal hen heus niets opbrengen: "Hebben zij dan nog niet ingezien dat, hoemeer gal er door A.Simoens op onzen vriend Debunne geworpen werd des te meer deze in de achtung steeg der bevolking"⁽⁵²⁾. Ook na de Kortrijkse nederlaag blijft Simoens schrijven als anti-socialistisch propagandist van de katholieke partij. In 1911 verschijnt bij de Belgische Boekhandel Maatschappij in Brussel zijn tweede toneelstuk *Wat een leider lijden kan!* Het 'blijspel in één bedrijf' heeft als centraal personage volksvertegenwoordiger 'Praalhans', bezeten door de wil om "de bewondering zijner evenmensen op zich te trekken".

De plannen van Praalhans - Debunne - worden gedwarsboomd door de propagandist Pier Kwelgeest - Simoens. Kwelgeest krijgt alvast het laatste woord: "En zeggen dat er reeds mannen van dit slach te Brussel in de Kamer zetelen! Ja, zeker, de twintigste eeuw is de eeuw van Verlichting!"⁽⁵³⁾

Maar ook in Hasselt wordt het blijkbaar niks want vanaf 1913 is Amand Simoens aan de slag op het Algemeen Secretariaat der Christene Beroepsverenigingen, met als eerste opdracht het herschrijven van al zijn schot-schriften tot één "blijvend werk". Medio 1913 verspreidt uitgeverij Goebeert uit Ronse een prospectus voor deze "algeheele heromwerking van vroegere geschriften" onder de titel *Na den Storm*⁽⁵⁴⁾. Voor het eerst schrijft Simoens nu ook over zijn jeugd en de oorsprong van zijn socialistisch engagement. Hij situeert dit engagement wel heel vroeg: de veertienjarige Amand Simoens was in 1898 sterk verontwaardigd over de woningnood van de Meense grensarbeiders. Als concrete aanleiding voor zijn lidmaatschap van de SJW-Menen verwijst hij naar affiches die over de hele stad verspreid werden: "Voor zover ik me nog herinner waren er twee galeiboeven op afgebeeld, allebei in de boeien geklonken en waarvan de eene, tenden-uitgeput van krachten, hulp en erbarmen scheen af te smeecken van den andere. Daaronder stond een warme aanbeveling om de hartroerende lijdensgeschiedenis te lezen van de onschuldig-veroordeelde gebroeders Degraeve, geschiedenis welke als feuilleton zou afgekondigd worden in 'Vooruit'". Voortaan verslindt Simoens dagelijks het Gentse socialistische blad. In *Na den Storm* is uiteraard geen rol weggelegd voor August Debunne in de kroniek van Simoens' 'socialistische roeping'. Slechts één figuur maakte indruk: Jules Guesde, die "met zijn pikzwarte haardos, zijn volle baard, zijn mooie gebaren en zijn machtig woord, voor-

Socialistische kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1926 met onder meer Robert De Taevernier (3e v.l.) en August Debonne (4e v.l.)

kwam als een echt apostelfiguur". De bediende van het Algemeen Secretariaat der Christene Beroepsverenigingen voegt eraan toe dat Jules Guesde "een geheelen trek weg [had] van dien anderen apostel uit de Vlaamsche Beweging van ons land: Frans Van Cauwelaert"⁽⁵⁵⁾.

In de socialistische pers gaat Na den Storm onopgemerkt voorbij. Simoens' nieuwe werkgever roemt hem evenwel om na zijn ontgoochelingen "terug stroomopwaarts te varen naar het licht". Niet alleen beschikt Simoens over een "rotsvast vertrouwen in de degelijkheid onzer christene gedachten en methoden", zijn werk zal heel nuttig zijn voor "onze priesters en propagandisten"⁽⁵⁶⁾. Vanuit zijn nieuwe woonplaats Gent, blijft Simoens voort 'stroomopwaarts' gaan. Kort voor de Eerste Wereldoorlog verschijnt Simoens' 'loflied' voor Pater Rutten. De 'papen' en 'dompers' waartegen hij zo tekeer ging rond 1905-1907 zijn z'n vrienden en broodheren geworden. De dertigjarige Amand

Simoens heeft het over een Christelijke Arbeidersbeweging die zich inzet voor "de algeheele herwording van ons volk, zoowel op stoffelijk als op zedelijk gebied", en benadrukt vooral de rol hierbij van "de ontelbare priesters, die - laat het nu ook meestal in 't verborgene zijn - ons ten allen kante bijstaan met woord en daad, zonder daarom bestuurder te zijn van maatschappelijke werken". In zijn vroegere medestanders ziet hij alleen nog "hen, die, standvastig en stelselmatig, den priester hatelijk zoeken te maken bij de mindere mensen". De "nederig beampte" heeft het over de "atmosfeer van liefde" waarin hij op het algemeen secretariaat werkt⁽⁵⁷⁾.

De oorlog breekt wellicht de opgaande lijn. In 1916 vinden we Amand Simoens in dienst bij pater jezueïet Nuyens. In diens opdracht, en met de goedkeuring van Pierre Verhaegen, maakt hij een Nederlandse vertaling van *Allemagne acculée*. Medio 1916 wordt hij aan-

gehouden voor de verspreiding van die anti-Duitse pamfletten. Pierre Verhaegen vertelt dat Simoens geen moment aarzelde om Nuyens en Verhaegen aan de bezetter over te dragen. Andermaal duikt hij dus op als 'le traître Simoens'. Tijdens het proces voor de *Conseil de guerre* op 13 september 1916, schuift Simoens elke verantwoordelijkheid van zich af. Hij bekent de vertaler te zijn, doch "suite à la demande du père Nuyens". Zonder "la contrainte morale que le Père Nuyens a fait peser sur lui en le menaçant, lui, père de famille indigent, de lui enlever sa place", zou Simoens nooit iets ondernemen "qui blessait manifestement ses sentiments germanophiles"⁽⁵⁸⁾. De behoeftige huisvader zoekt wellicht koortsachtig een nieuwe baan. In 1917 duikt hij op in de plannen van Evarist Stocké om een Vlaams-katholiek dagblad te stichten. De *Morgenbode* zou dienen "om het katholieke deel vande bevolking heel geleidelijk voor de aktivistische gedachte te winnen"⁽⁵⁹⁾. Twee vaste journalisten zouden volstaan. Amand Simoens is één van hen. Het wordt evenwel niets. Waarom laat Simoens hier een 'mooi contract' voor drie jaar liggen? Aan Willem De Vreese verklaart hij eind mei 1917 dat men bij *De Morgenbode* dingen "verlangde die hij met zijn overtuiging niet kon overeenbrengen". Een vreemde verklaring voor iemand die al enkele maanden voordien 'noodgedwongen' handelde tegen zijn 'sentiments germanophiles'. Op 26 april 1917 heeft hij een gesprek met De Vreese, en maakt een "uitnemenden indruk" op hem. De "flinke jonge man [...] die zéér goed Duitsch kent, Engelsch leest en Latijn leest" kan vanaf 1 mei 1917 tijdelijk aan de slag in de Gentse Universiteitsbibliotheek 'tegen 125fr. minimum'. Hij moet er vooral de catalogus vervolledigen. Simoens blijft evenwel openstaan voor andere aanbiedingen. Door het besluit van gouverneur-generaal van

Bissing tot administratieve scheiding, in de lente van 1917, verdwijnen nogal wat ambtenaren uit de ministeries. Amand Simoens behoort tot diegenen die de open plaatsen invullen. Begin juli 1917 trekt hij naar Brussel waar hij een betrekking heeft gekregen "in het ministerie tegen 4000 fr."⁽⁶⁰⁾ Voor zijn verhuis van Gent naar Brussel kan hij zelfs geld lenen bij de Raad van Vlaanderen⁽⁶¹⁾. Het loopt gesmeerd voor Simoens. Naast de werkzaamheden op het ministerie blijft hij wellicht ook schrijven. Op 23 september 1917 neemt *Vlaams Leven* enkele Sonnetten van hem op: "Moest nu de dood mij halen onverwacht: Hij vond mijn hoofd vol plannen, die daar rijpen"⁽⁶²⁾.

Het einde van de oorlog past wellicht niet in de plannen van Simoens. Uit zijn dichtbundels blijkt dat de ambitieuze, behoeftige familievader na de oorlog uitwijkt naar Nederland. In zijn eerste bundel neemt hij een gedicht op *Terug uit ballingschap*, dat in mei 1926 zou geschreven zijn. Simoens uit er zijn vreugde "het land van Jantje Kaas" te kunnen verlaten, "wie er ooit woonde weet wat dit betekent"⁽⁶³⁾. Hoe raakt een ex-activist terug aan de bak in Vlaanderen? Moeizaam. Simoens blijft schrijven. In *De Gids* en *Dietsche Warrande en Belfort* worden tussen 1928 en 1930 enkele van zijn gedichten opgenomen⁽⁶⁴⁾, en in 1931 verschijnt bij Maria Pauwels in Antwerpen zijn eerste dichtbundel, *Voetzoekers*. Hoogstaande poëzie is het geenszins. In 1936 is Simoens nog steeds bezig met de verkoop ervan. Vanuit zijn verblijfadres in Oscar De Gruyterstraat te Gent schrijft hij in 1936 een aantal brieven aan een 'Zeer geachte heer professor' die hij 'innig erkentelijk' is. Voor alles wenst Simoens dat er een einde komt aan wat hij 'die bestaansonzekerheid van me' noemt. Enkele exemplaren van *Voetzoekers* verkopen betekent 'weer eenige dagen uit de voeten' kunnen. Op 30 november 1936 geeft

hij aan dat professor Baur "onverwijd de noodige voetstappen ging doen om te proberen me ergens binnen te loodsen"⁽⁶⁵⁾. Of de pedagoog-filoloog Baur er voor iets tussen zit is niet duidelijk, maar enkele maanden later vindt Simoens een baantje: van 1937 tot 1940 is hij werkzaam als 'publiciteitsredacteur' van de Gentse KNS⁽⁶⁶⁾. Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog eindigen Simoens' werkzaamheden als publiciteitsredacteur. Hij kan wel als secretaris aan de slag bij de Federatie der Vlaamse Kunstenaars die in Brussel wordt opgericht. Wellicht heeft Simoens dit te danken aan zijn vroegere patroon-collega Richard De Cneudt die voorzitter van die Federatie is⁽⁶⁷⁾. Smaakt het Simoens zoet dat hij tijdens de bezetting opnieuw een aantal stukjes kan schrijven in de onder Duitse censuur geplaatste *Vooruit?* Op 6 juni 1941 pleegt hij een 'typisch' stukje over Friedrich Nietzsche: "Niemand heeft ooit met zooveel doortastendheid [sic] en met zoveel gloed de blatende gevoelsverwekelijking, waar het Westersche demokratisme onvermijdelijk op uit moest loopen, aan de kaak gesteld, als juist Friedrich Nietzsche dit heeft gedaan. En Nietzsches verdienste is hierom des te groter"⁽⁶⁸⁾. In februari 1942 geeft Simoens te Gent een tweede dichtbundel uit, *Van den drempel naar de Kim*, die "niet bestemd [is] voor de handel". Alle exemplaren krijgen een nummer. Nummer 1 krijgt van Amand Simoens op 1 maart 1942 een handgeschreven opdracht: "In diepe vereering aangeboden aan den grooten Vlaming, Cyriel Verschaeve"⁽⁶⁹⁾. Indien Verschaeve het exemplaar al in handen kreeg dan was hij alvast niet onder de indruk, want nummer 1 bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek en werd door mij eind februari 1997 opengesneden.

De naoorlogse geschiedenis van Amand Simoens is een blinde kaart. Rond z'n negenestigste zal hij wellicht met belangstelling

Pater Scholls *Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen* gelezen hebben. Over Simoens' *Mijn Afscheid van de socialistische partij* schrijft Scholl: "De brochure werd over het gehele Vlaamsche land verspreid en verwekte natuurlijk hevige reacties in beide kampen". In een voetnoot voegt Scholl er diplomatisch aan toe "met A. Simoens hebben de katholieken ook niet die resultaten geogst, die zij ervan verwacht hadden"⁽⁷⁰⁾. Tien jaar later, op 9 januari 1963, zal hij wellicht een overzichtsartikel gelezen hebben van de politieke loopbaan van August Debusse die op negentigjarige leeftijd overleed in zijn geboortestad Menen. Twee maanden later, op 9 maart 1963, sterft de negenenzeventigjarige Amand Simoens te Mortsel.

Dissidentie en 'malcontentie'

Als motto voor *Voetzoekers* kiest Simoens voor een uitspraak van Klabend: "Mehr kann ich dir nicht geben, Als was ich war ... und ich war ich". Dat zal wel. Maar wat steekt er in Simoens' ich? Hem zomaar duiden als 'socialistisch dissident' is al te simpel. Het eerste deel van deze kwalificatie is al vrij vlug irrelevant. In de tweede editie van zijn werk *Een Terugblik* van 1930 verwijst Oscar Roelandts, beter bekend als Avanti, naar Simoens' werkje over Pater Rutten, maar dan wel zonder enige vermelding van de auteurs socialistische verleden⁽⁷¹⁾.

In zijn eerste pamfletten tegen het socialisme probeert Simoens zich nadrukkelijk te profileren als een 'dissident'. Hij kiest hiervoor onophoudelijk het gezelschap van de bekende Pol De Witte die in 1896 met slaande deuren afscheid neemt van de Gentse sociaal-democratie, waarvan hij één van de pioniers was. Simoens' pamfletten bulken van breed-

voerige citaten uit de Wittes dissidente geschriften. Als socialisten van het arrondissement Kortrijk hierop wijzen, dan maakt Simoens hiervan een 'argumentum ad hominem': *"een bewijs te meer [zijn] dat de Gentsche 'Vooruit'-socialisten geen zier beter zijn dan de 'Volksrecht'-socialisten van het arrondissement Kortrijk en overal elders"*⁽⁷²⁾.

In het chronologische verloop van De Wittes en Simoens' opstappen zit een gemeenschappelijk aspect dat een beter zicht kan bieden op het fenomeen 'dissidentie'. De Wittes breuk dateert van kort na de verkiezing van Anseele tot kamerlid in 1894. Deze van Simoens dateert van kort na de verkiezing van Debunne tot kamerlid in 1906. Zowel De Witte als Simoens zien hierdoor de weg naar de politieke eersterangsrol in hun arrondissement voor lange tijd afgesloten. Simoens die als gevolg van zijn anti-militaristische artikels voor de rechtbank moet verschijnen heeft kans om via een veroordeling aan een politiek renderende 'martelaarscarrière' te beginnen. Het loopt anders af, vooral omdat in het arrondissement Kortrijk alles geconcentreerd wordt op de verkiezingen van Debunne. De deur staat open voor frustratie die leidt naar rancune en van daaruit naar 'dissidentie'. De casus Simoens kan alleen maar de instemming vergroten met Guy Vanschoenbeek als hij wijst op de grote rol van a-politieke motieven achter de noble formuleringen tegen Vooruit. In de Gentse De Witte-dissidentie ziet Vanschoenbeek veel-er een "malcontentie" dan een ideologische breuk. Wat hij in dat verband zegt is direct toepasbaar op de dissidentie in Kortrijk-Menen: *"Men is ontevreden met hetgeen men materieel (slechts) bereikt heeft in de beweging (het is opvallend hoeveel dissidenten werkten in Vooruits instellingen), een verdere 'carrière' in de nomenclatura van de piramide van Vooruit wordt*

afgeremd door de alomtegenwoordigheid van Anseele..."⁽⁷³⁾. De namen Vooruit en Anseele moeten alleen vervangen worden door Volksrecht en Debunne. Zowel De Witte als Simoens beschikten over troeven om *"een succesvol politiek figuur te worden, was het niet als politiek mandataris, dan wel als politiek journalist"*⁽⁷⁴⁾. Maar daar zat nu wellicht het centrale probleem: zij droomden wellicht van een politiek mandaat. Het parallelisme tussen wat zich in Gent en Kortrijk-Menen afspeelde zette zich tenslotte ook door in de gevolgen die de aanvallen hebben voor de positie van zowel Anseele als Debunne: hun *"autoriteit in de beweging kon nu de toetssteen van de kritiek doorstaan, en kon enkel versterkt uit deze aanvallen te voorschijn komen"*⁽⁷⁵⁾. Dit is hopeloos frustrerend voor de aanvaller - in ons geval Simoens - en versterkt bij hem nog de rancune die als 'dissidentie' verkleed wordt.

De verwantschap 'in de dissidentie' tussen De Witte en Simoens moet evenwel tot deze punten beperkt blijven. De Witte is een man van allure uit de Eerste Internationale die nog vóór Anseele opdook in de socialistische beweging. Simoens duikt op na en in het spoor van Debunne. De Witte raakt in zijn verdere leven enigszins bevrijd van de scherpe kantten van zijn frustratie en rancune. Er zijn aanwijzingen dat Simoens zijn hele leven lang één brok frustratie, rancune en, als compensatie, arrogantie blijft. Zijn gedicht *Revanche* van 1937 is veelzeggend⁽⁷⁶⁾:

*"Als 't lukt zal ik er velen overleven
die thans tot hoge ambten zijn verheven
Hun daden hebben weiniger om 't lijf
dan meiden uit het havenbedrijf
Het volk met vage voorstellingen lijmen
vergt minder overleg dan zinvol rijmen
Besmoezeld bovendien is hun blazoen
al zitten ze nog zoo dik in de poen*

De plaats van hun graf zal geen mensch bevroeden als nog op 't mijne dwaze twisten woeden".

"Dwaze twisten"? Waarover dan wel? Alleen in zijn eigen dromen en verwachtingen heeft Simoens ooit als 'dissident' bestaan.

- (1) P. VAN DER VELDE, *Aspecten van de historische biografie*, Kampen, 1992, p.9.
- (2) R. DE VLEESHOUWER, *Henri Rolin (1891-1973), Une voix singulière, une voix solitaire*, Bruxelles, 1994, p.7.
- (3) A. SIMOENS, *Na den Storm*, Ronse, 1913, p.16.
- (4) In 'Na den Storm' spreekt Simoens van Roubaix (p.22),
maar de enige aanduiding omtrent zijn werkzaamheden als schildersgast die niet van zijn hand is geeft aan dat hij in Tourcoing werkt. ('Vooruit', 26.04.1905).
- (5) Zie P. DE WITTE, *Alles is omgekeerd. Hoe de werklieden vroeger leefden 1848-1918*, Leuven, 1986, pp.275-276.
- (6) Zie H. DEFOORT, *'Mijnheer Slunse', August Debunne (1872-1963)*, Gent, OLV, 1996. (verschijnt bij AMSAB-Hadewijch)
- (7) *Het Volksrecht*, 08.06.1902.
- (8) *Het Volksrecht*, 19.06.1904.
- (9) *De Kazerne*, september 1904.
- (10) *Vooruit*, 27.04.1905.
- (11) *De Zaaier* (rubriek in *De Waarheid*), III(1905), p.96. Uit de verslaggeving blijkt dat Simoens al twee keer een veroordeling opliep "voor geen erge feiten weliswaar". Wellicht betreft het tweemaal smaad aan de 'gendarmen'.
- (12) *Vooruit* onderstreept hierbij het belang van "historie-schrijvers" die ons dergelijke "schoone, edele daden" bekend maken. (26.04.1905 - 28.04.1905).
- (13) *Vooruit*, 27.04.1905.
- (14) AMSAB, Fonds Kortrijk, doos 94, stuk 2, Verslagboek arrondissementeel comiteit, zitting 14.01.1906. (Voorts AMSAB 3/94.2)
- (15) AMSAB 3/94.2, zitting 03.04.1906.
- (16) *Het Volksrecht*, 27.05.1906.
- (17) Zie H. DEFOORT, *'Mijnheer Slunse' [...]*, pp.139-149 en F.J. VERDOODT, *De zaak-Daens, een priester tussen Kerk en Christen-Demokratie*, Leuven, 1993, pp.205-208.
- (18) AMSAB 3/94.2., zittingen 11.09.1906 en 02.11.1906.
- (19) Het woordje "triste" stond er maar werd doorgehaald. (AMSAB 3/94.2, zitting 12.08.1907).
- (20) A. SIMOENS, *Na den Storm [...]*, 1913, p.147.

- (21) AMSAB 3/94.2., zitting 12.08.1907.
- (22) Ansele voor de Landelijke Raad van de BWP. In: *Vooruit*, 06.09.1907, geciteerd bij G. VAN GOETHEM en J. DE LAENDER, *De grote staking bij Beernaerts Wetteren, Dendermonde*, 1986, p.47)
- (23) AMSAB, Fonds Gent-Eeklo, 106/1B, Verslagboek Midden-Comiteit Gent, zitting 26.06.1907. (Voorts AMSAB 32/106.1B)
- (24) Zie G. VANSCHOENBEEK, *De wortels van de sociaal-demokratie in Vlaanderen, doctorale verhandeling*, UGent, 1992, p.721.
- (25) G. VAN GOETHEM en J. DE LAENDER, *De grote staking [...]*, pp.51-52.
- (26) AMSAB 32/106.1B, zitting 18.09.1907.
- (27) *Het Kortrijksche Volk*, 28.02.1909.
- (28) Uit een standaardbrief die op 25 mei 1906 in het arr. Kortrijk op ruime schaal werd verspreid door de katholieke partij. (In: Stadsbib. Kortrijk. Fonds J. de Bethune, bundel 57 A).
- (29) A. SIMOENS, *Mijn afscheid [...]*, 1909-1910, p.135.
- (30) 'Een schandalig complot' (In: Stadsbibliotheek Kortrijk, Fonds J. de Bethune, Bundel 57 B).
- (31) A. SIMOENS, *Mijn afscheid [...]*, 1909-1910, p.81.
- (32) id., p.383. Wat er met Degryse gebeurt is onduidelijk. Hij verdwijnt uit Menen. Waarheen? Enkel bij Amand Simoens vinden we informatie: Degryse "sukkelde en krasselde met zijn gezin nog een heelen tijd van 't eene naar 't andere, tot hij eindelijk een onderkomen vond te Roubaix". (A. SIMOENS, *Na den [...]*, 1913, p.146).
- (33) A. SIMOENS, *Een Verlosser. Modern Toneelspel in drie bedrijven (zonder vrouwenrollen)*, Kortrijk: Simoens, 1910, 56p. De afwezigheid van vrouwenrollen is wellicht te wijten aan de opdrachtgever.
- (34) id., p.44.
- (35) *Het Kortrijksche Volk*, 02.01.1910.
- (36) A. SIMOENS, *Maskers aft of de ware historie der werkstaking van Wetteren*, Kortrijk: Simoens, 1909, 20p.
- (37) Zie R. DEBRUYNE, *De werkstaking bij den weef-fabrikant Beernaerts te Wetteren*, Gent: Het Volk, 1907, 32p.
- (38) A. SIMOENS, *Trots Alles!*, Hasselt: Simoens, 1910, pp.32-60.
- (39) AMSAB, Nationale bestuursorganen van de BWP, zitting 10.03.1909.
- (40) AMSAB 3/94.2., zitting 15.03.1909.
- (41) *Het Volksrecht*, 14.03.1909.
- (42) Zie AMSAB 3/94.2, Zittingen 15.03.1909, 16.04.1909, 11.05.1909, 08.06.1909, 22.06.1909, 27.09.1909, 13.11.1909, 24.12.1909, 05.01.1910, 17.01.1910 en AMSAB 32/106.1B, zittingen 03.03.1909, 20.10.1909, 28.10.1909, 16.02.1910, 21.03.1910, 20.04.1910.
- (43) Respectievelijk uit *Aan het West-Vlaamsche volk*

- (SBK, JB 3690) en *De Verlossing* (SBK, JB 3417).
- (44) AMSAB 3/94.2, zitting 05.01.1910.
- (45) A. SIMOENS, *Trots Alles!*, 1910, p.17.
- (46) *Het Volksrecht*, 27.03.1910.
- (47) SBK, Fonds J. de Bethune, losse stukken, bundel 57 B.
- (48) Citaat uit 'Een ellendig kiesmanoeuver der socialisten' (SBK, JB-fonds, losse stukken bundel 57B) Debunne eiste 10.000 frank schadevergoeding, 25 publicaties van het vonnis in de pers aan 600 frank het stuk en 6 maanden lijfswang bij niet betaling. Niet alleen blijft de lijfswang achterwege maar het vonnis bepaalt een schadevergoeding van 100 frank en 3 inlassingen van 50 frank.
- (49) AMSAB 3/94.2, zitting 01.03.1910.
- (50) Voor een totaalbeeld van de kiescampagne in het arrondissement Kortrijk, zie H. DEFOORT, *Meneer Slunse* [...], 1996, pp.162-196.
- (51) A. SIMOENS en J. BONENFANT, *De Bende van Cartouche*, 1910, pp.5, 31 en 32. Voor Joseph Bonenfant (1868-1926), zie J.-P. DUCASTELLE, Bonenfant Joseph. In: *Dictionnaire biographique des militants du mouvement ouvrier en Belgique*, Tome 1, pp.169-170.
- (52) Kopie van dit pamflet in W. MASIN, *De opkomst van het socialisme in Limburg 1885-1914*, Diest, 1975, p.91. In maart 1907 gaf een toen nog socialistische Amand Simoens dit ook al aan: "Hoe meer paap en liberaal ons belagen, hoe meer wij de sympathie der werkende klasse winnen". (Simoens in *Vooruit*, 11.03.1907).
- (53) A. SIMOENS, *Wat een leider lijden kan!*, Brussel: Belgische Boekhandel Maatschappij, 1911, pp.3 en 35. Er treden in het stuk ook twee vrouwen op, maar Simoens brengt ook "een bijvoegsel met de nodige aanduidingen en tekstveranderingen om ook zonder vrouwenrollen gespeeld te worden" (Flaptekst).
- (54) Prospectus in SBK, JB 2778.
- (55) A. SIMOENS, *Na de [...]*, 1913, pp.21-25. Simoens herinnert zich vooral een toespraak van Guesde op het kerkhof van Roubaix. De "moderne fabrieken" werden er geschilderd als "slachthuizen, waar de werklieden ongenadig vermoord worden ten profijte van enkelen". Het is opvallend dat Simoens zijn 'socialistische roeping' in 1898 plaatst. Op dat ogenblik is hij een veertienjarige schoolverlater. Alle bronnen wijzen op een lidmaatschap vanaf 1901. Ook Simoens' eigen discours wijst in die richting. Zo bijvoorbeeld liep het feuilleton over de gebroeders Degrave van 07.04.1901 tot 11.07.1901 in *Vooruit*. (Met dank aan Bart De Nil)
- Gent, 1919, pp.15-16 en 25.
- (59) D. VANACKER, *Het Aktivistisch avontuur*, Gent, 1991, pp.195-201. Voor Evarist Stocke (1872-1944), zie Hendrik D. Mommaerts, Stocke, Evarist. In: *EVB*, Tielt, 1975, p.1488.
- (60) Alle citaten uit U.B.G., Willem De Vreese, 'Overzicht van mijn werkzaamheid als opperbibliothecaris der Gentsche Hoogeschool' (Hs. 4000), deel 8 (1917), 26.04, 28.04, 29.04, 30.04, 04.05, 05.05, 10.05, 31.05, 09.06, 13.06, 30.06, 02.07. Wellicht gaat Simoens werken op het 'Vlaams ministerie van Onderwijs' waar zijn latere kennis en lotgenoot Richard De Cneudt werkzaam is. Na de oorlog is De Cneudt tot 1937 "een vereenzaamd dichter". (W. BLOCKMANS, Cneudt, Richard De. In: *EVB*, Tielt, 1973, p.305).
- (61) D. VANACKER, *Het Aktivistisch* [...], p.383.
- (62) A. SIMOENS, *Vraagteken*. (AMVC, Knipsels A. Simoens).
- (63) In: A. SIMOENS, *Voetzoekers*, Antwerpen, 1931.
- (64) AMVC, Knipsels en Documenten Amand Simoens.
- (65) UBG, Brieven van Verschillende Herkomst 2, Hs.2872 (94) tot (97).
- (66) P. THOMAS (red.), *Kortrijk en de moderne Nederlandse letterkunde*, Tielt, 1988, p.277.
- (67) Op het AMVC zijn 23 brieven van Simoens bewaard, waaronder 8 (tussen 1920 en 1953) aan Richard De Cneudt.
- (68) *Vooruit*, 06.06.1941.
- (69) A. SIMOENS, *Van den drempel naar de kim*, Gent, 1942.
- (70) S.H. SCHOLL, *De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen (1875-1914)*, Brussel, 1953, p.82.
- (71) AVANTI, *Een Terugblik*, Tweede Deel, *Van de stichting der Belgische Werklieden-Partij tot aan de Oorlog 1886-1914*, Gent, 1930, pp.413 e.v.
- (72) A. SIMOENS, *Mijn afscheid* [...], 1909-1910, p.103.
- (73) G. VANSCHOENBEEK, *De wortels* [...], 1992, p.677.
- (74) id., *Novecento in Gent*, Gent, 1995, p.185.
- (75) id., *De wortels* [...], 1992, p.844.
- (76) Opgenomen in *Van den drempel naar de Kim*, Gent, 1942.
- (56) Recensies in *Hooger Leven* (25.10.1913) en *Dietsche Warande en Belfort* (1913, pp.385-388).
- (57) A. SIMOENS, *Pater Rutten en zijn Werk*, Ronse: Goebeert, 1914, pp.10, 16, 31. Het werkje verschijnt ook onmiddellijk in Franse vertaling, *Le Père Rutten et son Oeuvre*.
- (58) P. VERHAEGEN, *Souvenirs d'un forçat de la guerre*,